

Politik Ekonomi ve Modern Sosyal Teori

Bir Giriş Denemesi

Adem Levent

alBaraka
Yayınları

ADEM LEVENT

İlk ve ortaöğretimini Muş'ta tamamladı. 2006 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye bölümünü bitirdi. 2012 yılında İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında ise İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora eğitimini tamamladı. 2017-18 eğitim döneminde İngiltere'de Durham Üniversitesinde akademik çalışmalarını sürdürdü. 2010-2020 yılları arasında Muş Alparslan Üniversitesinde araştırma görevlisi ve doktor öğretim üyesi görevlerinde bulundu. *Muhafazakâr Düşünce*, *Liberal Düşünce*, *İnsan ve Toplum* gibi çeşitli dergilerde birçok akademik makalesi yayımlanan Levent'in *Kapitalizm ve Kurumlar* adlı bir kitabı da bulunmaktadır. Hâlen Bursa Uludağ Üniversitesinde görev yapmakta olan Levent; iktisadi düşünce, politik ekonomi, kurumsal iktisat ve iktisat metodolojisi gibi çeşitli alanlarda akademik çalışmalarına devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
TEŞEKKÜR.....	9
GİRİŞ.....	11
Politik Ekonomi, Ekonomi ve Kapitalizm.....	15
Çalışmanın Odağı ve Planlanması.....	21
Birinci Bölüm	
Ekonomi (the economy), Politik Ekonomi (political economy) ve Ekonomi Bilimi (economics): Dönüşümün Kavramsal Öyküsü.....	27
Uzun Bir Dönemin Özeti: Hanchalkının Yönetimi Olarak Ekonomi....	27
Kapsamın Genişlemesi: Ekonomiden Politik Ekonomiye.....	31
Kapsamın Daralması: Politik Ekonomiden Ekonomi Bilimine.....	36
Daralan Kapsamın Sonucu: Ekonomi Politığe Karşı.....	43
İkinci Bölüm	
Adam Smith, İskoç Aydınlanması ve Politik Ekonomi.....	53
Adam Smith ve Isaac Newton.....	55
Adam Smith ve İskoç Aydınlanması.....	60
Adam Smith ve Kurumsal Analiz.....	67

Üçüncü Bölüm

Piyasa Ekonomisi Tartışmaları: Hayek vs. Polanyi	75
Hayek ve Aydınlanmanın İki Biçimi.....	76
Hayek ve Metodolojik Bireycilik	80
Kurucu Rasyonaliteyle Hesaplaşma Olarak (Sosyalist) Hesaplama Tartışmaları.....	85
Hayek'in Bilimcilik Eleştirileri ve Metodolojik Katkıları.....	87
Polanyi ve Kurumlar.....	91
Polanyi, Gömülülük ve Yeni Ekonomi Sosyolojisi	97
Hayek ve Polanyi: Aynı Madalyonun İki Farklı Yüzü mü?.....	99

Dördüncü Bölüm

Modern Liberalizmin Depolitizasyonu: Carl Schmitt'in Politik Ekonomisi...	107
Politik Bir Mesele Olarak Ekonomi.....	116
Hukukun Üstünlüğü Tartışması: Schmitt vs. Hayek	120

Beşinci Bölüm

Çağdaş Politik Ekonominin Kurumsal Çerçevesi.....	125
Yeni Kurumsal İktisat: Çağdaş Kapitalizmin Teorik Müdafaası.....	128
Orijinal Kurumsal İktisat ve Carl Schmitt.....	131

SONUÇ.....	135
------------	-----

KAYNAKÇA.....	139
---------------	-----

İNDEKS.....	153
-------------	-----

ÖNSÖZ

Kapitalizm, belli bir coğrafyada ve başlangıç yılları tam anlamıyla netleştirilmesine de belli bir zamanda diliminde ortaya çıkmış ancak bununla da sınırlı kalmayıp dünyanın hemen her bölgesine yayılarak modern dünyayı şekillendirmiş ve hâlen şekillendirmeye devam eden bir sistemdir. Kapitalizmin doğup serpildiği Batı Avrupa'daki ve yayıldığı Batı Avrupa dışındaki serüveni, iç gerilimleriyle beraber birçok entelektüel tartışmanın merkezindedir. Hatta sadece entelektüel tartışmaların nesnesi olmakla da sınırlı kalmayıp ekonomik ve toplumsal etkileriyle gündelik hayat pratiklerinin pek çoğunda karşımıza çıkmaktadır. Yaratdığı yüksek iktisadi refahın baş döndürücü hızı sayesinde toplumsal hayatı alt üst eden gelişmelere sebep olmuştur. Eski toplumsal kurumları yıpratırken yeni toplumsal kurumlar ihdas etmiştir. Doğa bilimlerinden ve teknolojik yeniliklerden de destek alarak endüstriyel toplum sürecinin dinamosu olmuştur. Dolayısıyla söz konusu kapitalist sistem, sadece yaratılan yüksek iktisadi refahın sınıflar arasındaki dağılım sorunlarına indirgenmeyecek boyutlarda toplumsal hayat pratikleri sergilemektedir.

Sosyal bilimler ise kapitalizmin getirdiği söz konusu yüksek iktisadi refahı ve toplumsal değişim süreçlerini bir yönüyle anlamaya fakat örtük de olsa diğer yönüyle de onu meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Başta ekonomi olmak üzere sosyoloji ve politik bilim, kapitalizmin oluşturduğu ekonomik, toplumsal ve politik yapıların ürünleri olarak görülebilir. Ancak şaşırtıcı olan ekonomi, sosyoloji ve politik bilim gibi başlıca nomotetik sosyal bilimlerin kendi araştırma evrenleri içinde kalarak kapitalizmi tam anlamıyla

çözümleyememeleridir. Çünkü bu üç sosyal bilimin araştırma nesnelərini belli sınırlar çerçevesinde ve aralarında gerçekleştirdikleri entelektüel iş bölümü sonucunda belirginleştirdikleri görülmektedir. Ekonomik olduğu kadar politik ve sosyal bir düzen olan kapitalizm ise belirli disiplinler sınırlar dâhilinde çözümlenemeyecek bir çeşitlilik sergilemektedir. Kapitalizmin sergilediği çeşitlilik ve belki de derinlik, Batı düşüncesinin tarihsel yürüyüşünün geldiği ekonomik ve politik düzeni simgelemektedir. Bu bağlamda sosyal bilimlerin tam anlamıyla disiplinler ayrışmaya konu olmazdan evvel görülen ve Batı düşüncesinin gelişimine paralel olarak ortaya çıkan politik ekonomi, kapitalizmi bütün yönleriyle konu edinen entelektüel bir faaliyetdir. Başka bir deyişle politik ekonomi, modern kapitalizmi anlamak için sosyal bilimlerde gerçekleşen entelektüel ayrışmanın ötesine uzanmaktadır. Başta ekonomi olmak üzere politiği ve toplumsalı merceğe alarak bir düzen olarak kapitalizmi anlamaya çabalamaktadır.

Bu noktada, Batı düşüncesinin bir düzen olarak yansıması olan kapitalizmin, günümüz sosyal bilimlerin araştırma nesnelərini aşacak derinlikte kamusal entelektüeller aracılığıyla çözümlenmesi önem arz etmektedir. Elinizdeki çalışma işte bu kaygılarla Batılı dört kamusal entelektüel üzerinden politik ekonomiyi analiz etmeye çalışmaktadır. Adam Smith, Friedrich A. Hayek, Karl Polanyi ve Carl Schmitt gibi kamusal entelektüellerin düşünceleri yardımıyla politik ekonomiyi yani çağdaş kapitalizmi ve modern sosyal teoriyi irdelemeye çabalamak bu çalışmanın başlıca amacıdır. Batı düşüncesinin genel gidişatı üzerine düşünen kamusal entelektüellerin fikirleri, Batı dışındaki düşünürlerin nasıl bir düzenle karşılaştıklarını anlamak için önem arz etmektedir.

TEŞEKKÜR

Elinizdeki eserin ortaya çıkmasında birçok kişinin doğrudan ve dolaylı yardımını aldığımı belirtmem gerekir. Öncelikle tanıştığım günden beri sadece bir hoca olarak değil, bir dost ve bir ağabey olarak akademik endüstri içindeki entelektüel faaliyetlerin nasıl yapılacağını göstererek bir nevi elimden tutan Feridun Yılmaz'a minnettarım. Onun yardımları olmazsa ne düşünsel bir mecram olabilirdi ne de akademide okuryazar bir işçi olabilirdim. Entelektüel akademisyenliğin giderek azaldığı ve akademisyenliğin bir tür teknisyenliğe dönüştüğü şu günlerde, entelektüel akademisyenlerin nadide temsilcilerinden biri olan Feridun Yılmaz'la yaptığımız sohbetlerin elinizdeki kitabı büyük oranda şekillendirdiğini rahatlıkla söyleyebilirim. Kendisine gönülden teşekkürlerimi sunarım. Yine tanıştığım günden beri "politik ekonomi" ve "moral ekonomi" hususlarında dikkat celbetmemde vesile olan ve söz konusu hususlarla birlikte "İslami politik ekonomi" alanında tek başına ciddi mesafe kat etmeye çalışan Mehmet Asutay'a hasetten teşekkür borçluyum. Politik ekonomi ile gündelik hayat arasındaki ilişkiyi gerçekleştirerek ardından gelenlere yol açıcı bir çabayla elinizdeki kitabın ortaya çıkmasına büyük katkı sunan, varlığıyla bir dost ve bir ağabey olan Mehmet Asutay'ın üzerimdeki emeklerini inkâr edemem. Ayrıca karlı bir gece vakti kapısını çalmaktan imtina etmeyeceğim bir dost ve bir ağabey olan Süleyman Geleri'ye de teşekkürlerimi sunmam bir zorunluluğun ötesinde hakşinaslıktır. Süleyman Geleri, hemen hemen her konuda yazdıklarını gözden geçirerek engin hoşgörüsünü ve geniş entelektüel ilgilerini benden esirgememiştir, var olsun. Son olarak elinizdeki kitabı taslak hâlinde okuyarak değerli

vakitlerini ayıran kıymetli arkadaşım Emrah Utku Gökçe'ye; kitap yazma konusunda şahsımı sürekli cesaretlendiren kıymetli dost Mahmut Özdemirko'la; her türlü kitap ile makale isteğimi yurt dışından büyük bir sabırla reddetmeden karşılayan ve çalışma boyunca beni destekleyen kadirşinas dostum İbrahim Dalar'a teşekkür ederim. İlaveten Albaraka Yayınları'ndan Büşra Öztürk Hanımefendi'ye, engin hoşgörülerini benden esirgemediği için şükranlarımı sunarım. Nihayet, kitaptaki eksik ve hatalardan sadece şahsım sorumluyken bunların düzeltilmesi yönündeki okur tekliflerine açık olduğumu belirtmek isterim.

Adem Levent
Bursa, 2021